

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä Toimintasuunnitelma

Valtioneuvosto asetti 8.10.2020 Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän Suomen harvaan asuttujen alueiden mahdollisuuksien parantamiseksi. Työryhmä on asetettu toimikaudelle 12.10.2020-30.6.2023. Työryhmässä ovat edustettuna kaikki hallituspuolueet. Puheenjohtajana toimii Hanna Huttunen (kesk.), ja varapuheenjohtajana Johanna Ojala-Niemelä (sdp).

Työryhmän tehtävänä on seurata harvaan asuttujen alueiden erityiskysymyksiä sekä vahvistaa näiden alueiden elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Harvaan asutut alueet kattavat merkittävän osan eli yli 68 % Suomen pinta-alasta. Alue on kansallisesti merkittävä, sillä siellä sijaitsee valtaosa Suomen luonnon aineellisista ja aineettomista raaka-aineista. Alueella on kuitenkin runsaasti pitkistä etäisyyksistä ja harvasta asutuksesta johtuvia haasteita. Vakituksia asukkaita alueella on noin 5 % väestöstä.

Työryhmän toiminta tähtää Suomen harvaan asuttujen alueiden kehittämiseen. Aluemäärittely pohjautuu Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämän paikkatietopohjaiseen [kaupunki-maaseutuluokitukseen \(linkki ulkoiselle sivulle\)](#).

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän työn pohjana ovat *Harvaan asutun maaseudun strategia 2017-2020* ([linkki strategiaan](#)), sekä vuosina 2017-2019 toimineen edellisen työryhmän loppuraportti ([linkki raporttiin](#)). Toimintasuunnitelman sisällöt perustuvat Sanna Marinin hallitusohjelman kirjauksiin harvaan asuttujen alueiden kehittämiseksi.

Harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä on asettanut toimikautensa (10/2020-6/2023) suunnaksi neljä teemaa. Käytettävissä on yhteensä 12 miljoonaa euroa HAMA-alueiden elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämiseen näiden teemojen puitteissa. Rahoitusta voidaan käyttää tämän toimintasuunnitelman sisältämisen tavoitteiden edistämiseen. Toimenpiteet, kokeiluhankkeet ja jatkotoimenpiteet tarkentuvat myöhemmin.

Työryhmän tavoitteet ovat linjassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Tulevaa toimintaa sovitetaan yhteen ja linjataan muiden aluekehittämisen ja maaseudun kehittämisen rahoituskanavien ja niiden toiminnan kanssa. Työryhmä myös tukee tutkimustiedon käyttöä päätöksenteossa.

Korona-aika on tuonut mukanaan epävarmuutta ja huolta tulevasta, mutta yllättäen myös uutta arvostusta ja nostetta harvaan asutuille alueille. Rajoitusten ja sulkutilojen vallitessa ihmiset ovat hakeutuneet metsiin ja mökeille, jossa voi nauttia omasta tilasta ja puhtaasta luonnosta. Tämä on lisännyt harvaan asuttujen alueiden käyttöä ja keskustelua niiden tulevaisuudesta. Elämä ja ihmisten liike voi tulevaisuudessa jakautua yhä laajemmin eri alueiden, kaupunkien ja harvaan asutun maaseudun, kesken.

Työryhmän toimenpiteillä halutaan tukea supistuvia alueita ja auttaa niitä löytämään vahvuutensa. Väestöään menettävien alueiden kehittäminen vaatii uudenlaista lähestymistapaa, jossa pelkkien taloudellisten mittareiden sijaan huomioidaan myös esimerkiksi alueiden hyvinvointi, elinvoima,

yhteisöt, turvallisuus ja muut hyvän elämän edellytykset. Tämä älykkääksi sopeutumiseksi kutsuttu lähestymistapa tuo uutta näkökulmaa harvaan asutuille alueille.

Elinvoima

Alueiden elinvoima syntyy esimerkiksi työstä ja elinkeinoista, osaamisesta, koulutuksesta, uudistumisesta, saavutettavuudesta ja osallisuudesta. Elinvoimainen alue paitsi saa nykyiset asukkaat, kävijät ja yritykset jäämään, myös houkuttelee uusia.

Työryhmä on päättänyt tukea elinvoima-teeman alla luonto-, ruoka-, kalastus- ja metsästyshankkeita, alueiden omaehtoista, ympärivuotista kulttuuritoimintaa ja pito- ja vetovoiman vahvistamista. Lisäksi ryhmä teettää selvityksen Japanin kotiseutulahjoitusmallin soveltumisesta Suomen oloihin.

Matkailun edistäminen

- Tavoite: Luonto-, ruoka-, sekä kalastus- ja metsästysmatkailun kehittäminen HAMA-alueilla. Painopisteenä ovat Suomen matkailustrategian 2019-2028, Suomen ruokamatkailustrategian 2020-2028 ja Visit Finlandin ruokamatkailun tuotesuosittelun jalkauttaminen
- Keinot: Matkailua kehittävien hankkeiden rahoittaminen.

Kulttuuritoiminta

- Tavoite: Edistää HAMA-alueiden omaehtoista, paikallista ja ympärivuotista kulttuuriaktiivisuutta.
- Keinot: Selvitetään yhteistyön muotoja kulttuuritoimijoiden kanssa. Nostetaan esiin ja kannustetaan hyödyntämään paikallista kulttuuritoimintaa, -perintöjä, -ympäristöjä ja – maisemia. Tunnistetaan kulttuuriin liittyvä potentiaali ja lisäarvo HAMA-alueiden kehittämisessä. Tuetaan aiheeseen liittyviä hankkeita.

Pito- ja vetovoiman vahvistaminen

- Tavoite: Nostetaan esiin ja vahvistetaan tekijöitä, joiden on tutkittu lisäävän alueiden pito- ja vetovoimaa.
- Keinot: Eri kanavissa viestiminen. Aiheeseen liittyvien hankkeiden tukeminen.

Japanin kotiseutulahjoitusmallin selvittäminen

- Tavoite: Japanin kotiseutulahjoitusmallin kaltaisen mekanismin mahdollisuuksien selvittäminen Suomen HAMA-alueiden elinvoiman vahvistamisessa.
- Keinot: Teetetään jatkoselvitys kotiseutulahjoitusmallin tuomisesta Suomeen kokeiltavaksi.
- Aikataulu: Selvitysaika 2021-2022.

Koulutus

Työryhmä on seurannut huolestuneena kehitystä, jossa pieniä lähikouluja suljetaan enenevässä määrin. Työryhmä pitää tärkeänä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus käydä koulua paikassa, joka on kohtuullisen etäisyyden päässä kotoa. Lähikouluilla on tärkeäksi tunnistettu, laajempi rooli yhteisön hyvinvoinnin ja alueen elinvoimaisuuden ylläpitäjänä.

Koulutus-teeman alla työryhmä on päättänyt tukea lähikoulujen toiminnan jatkumista ja mahdollisuuksia käydä koulua monimuotoisesti, kuten osa-aikaisesti toisella paikkakunnalla tai etäyhteyksien avulla.

Lähikoulut

- **Tavoite:** Pienten lähikoulujen toiminnan jatkuminen ja siten koulumatkojen pysyminen kohtuullisena. Lähikoulujen merkityksen esiin nostaminen lasten, perheiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin ylläpitäjänä ja alueen elinvoiman takaajana. Pätevän kouluhenkilökunnan saatavuuden turvaaminen. Lapsen edun toteutuminen esi- ja perusopetusta koskevissa ratkaisuisissa.
- **Keinot:** Tietopohjan lisääminen päätöksenteon tueksi. Kuntayhteistyön lisääminen koulujen ja opettajien osalta. Erilaiset yhteistyöhankkeet, valmistelu eri toimijoiden kanssa.

Koulunkäynnin eri muodot

- **Tavoite:** Lisätä mahdollisuuksia käydä koulua väliaikaisesti myös oman kotikunnan ulkopuolella. Lisätä mahdollisuuksia monimuotoiseen koulunkäyntiin.
- **Keinot:** Samat kuin yllä. Selvittää, millaisia vaikutuksia perusopetuksen monipaikkaisuudella olisi perusopetuksen järjestämiseen, rahoitukseen, oppimiseen sekä oppimisen tuen toteutumiseen ja oppilaiden hyvinvointiin. Kunta- ja aluetason yhteistyön vahvistaminen.

Monipaikkaisuus näkyväksi ja mahdolliseksi

Monipaikkaisuus on vanha ilmiö, joka korona-ajan myötä on saanut uutta nostetta. Ihmiset jakavat aikansa yhä useammin monen paikan kesken, esimerkiksi vakituiseen- ja vapaa-ajan paikkakuntien välille. Työtä voi tehdä entistä useammin paikasta riippumatta.

Työryhmä on päättänyt tukea monipaikkaisuus-teeman alla monipaikkaista työntekoa ja elämää tarjoamalla välineitä ja keinoja niiden mahdollistamiseen. Työryhmä haluaa korostaa yhteyksien merkitystä näiden tavoitteiden saavuttamisessa.

Palvelut, monipaikkaisen työntekoa lisääminen

- **Tavoite:** Tarjota välineitä ja keinoja monipaikkaiseen työntekoon.
- **Keinot:** Etätyömahdollisuuksien tarjonta joko kuntien tai paikallisten yhdistysten toimesta. Kylissä sijaitsevien yhteisöllisten tilojen laajempi hyödyntäminen. Liikennepalveluinnovaatioiden edistäminen kokeilujen, julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyön ja digitalisaation kautta. Näihin liittyvien hankkeiden tukeminen.

Yhteydet

- **Tavoite:** Parempien yhteyksien merkityksen nostaminen tietoisuuteen.
- **Keinot:** Eri kanavissa viestiminen.

Pitkän aikavälin, laajempaa lainsäädäntötyötä vaativat muutostarpeet

Osa työryhmän tavoitteista on laajapohjaista, ryhmän toimikauden ylittävää valmistelua vaativia.

Työryhmä selvittää mahdollisuutta soveltaa Suomen oloissa Norjan mallin mukaisia toimenpiteitä, joihin kuuluvat opintolainahyvitys harvaan asutuille alueille muuttavalle, ja erilaiset verohuojennukset, maksut ja lisät, jotka edistäisivät työllisyyttä ja osaavan työvoiman saatavuutta harvaan asutuilla alueilla. Työryhmä tarkastelee lisäksi e-kuntalaisuuden järjestämisen mahdollisuuksia Suomessa.

Opintolainahyvitys

- Tavoite: Norjan mallin mukaisen opintolainahyvityksen selvittäminen ja mahdollinen kokeileminen Suomessa.
- Keinot: Esiselvitys mahdollisen kokeilun toteuttamisedellytyksistä, jonka jälkeen arvioidaan kokeilulainsäädännön ja kokeilun käynnistämisedellytykset.

Verot, maksut ja lisät

- Tavoite: Edistetään Norjan mallin mukaisia toimenpiteitä, jotka eri keinoin edistäisivät työllisyyttä ja elinkeinoelämää harvaan asutuilla alueilla.
- Keinot: Selvitysten edistäminen muiden aiheista vastaavien ministeriöiden kanssa.

E-kuntalaisuus

- Tavoite: Selvittää, miten e-kuntalaisuutta edistettäisiin Suomessa. Kehittää erilaisia osallistumisen, vaikuttamisen ja asioinnin sähköisiä kanavia, jotka palvelevat vakituisten asukkaiden lisäksi myös kunnan tilapäisiä asukkaita.
- Keinot: Selvittäminen ja muu edistäminen puoliväliriihen kirjausten mukaisesti yhteistyössä aiheesta vastaavien ministeriöiden kanssa.